

ישראל: הצעת החוק תשלול תשלום פיצויים בגין הפרת זכויות פלסטינים לא יורשו לפנות לבתי המשפט לשם קבלת סעדים משפטיים

(ירושלים, 26 ביוני 2005) – חברי כנסת דנים בהצעת חוק שתאסור על תושבי השטחים הפלסטינים הכבושים לתבוע פיצויים בגין מוות או פציעה שנגרמו על ידי חיילים ישראלים, אפילו אם נקבע שהחיילים פעלו שלא כדין.

לדברי ארגון Human Rights Watch, ישראל אינה מקיימת את מחויבותה על פי המשפט הבינלאומי לספק סעד משפטי אפקטיבי לקורבנות של הפרת זכויות אדם בשטחים, והצעת חוק זו מהווה ראייה נוספת לכך.

ביום חמישי נכחו נציגי ארגון Human Rights Watch בישיבה של ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת, שבמהלכה דנו חברי הכנסת בתיקון לחוק הנזיקין האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952. התיקון המוצע יאסור על "נתין של מדינת אויב או תושב של אזור עימות" להגיש לבית משפט בישראל תביעות פיצויים נגד המדינה בגין נזקי גוף שנגרמו על ידי כוחות הביטחון הישראלים. איסור זה יעמוד בתוקפו גם במקרה שהכוחות הישראלים פעלו בבירור שלא כדין, וללא תלות בשאלה אם הפגיעה אירעה בשטחים הפלסטינים הכבושים או מחוצה להם.

הצעת החוק תסמך את שר הביטחון להגדיר את כל השטחים הפלסטינים הכבושים כ"אזור עימות", ובאופן כזה לשלול את הזכות לפיצויים מכל הפלסטינים המתגוררים בשטחים. הממשלה הודיעה שלא תכלול את ההתנחלויות בהגדרת "אזור העימות", וכך תשמר את הזכות לפיצויים עבור אזרחים ישראלים.

מטרתה של הצעת החוק היא להרחיב עוד יותר את חלותו של חוק ישראלי בעייתי ממילא, שאוסר על תשלום פיצויים בגין "פעולות מלחמתיות", המוגדרות ככוללות "כל פעולה של לחימה בטרור, במעשי איבה או בהתקוממות, וכן פעולה לשם מניעתם של טרור, מעשי איבה או התקוממות שנעשתה בניסיונות של סיכון לחיים או לגוף". הצעת חוק זו תאסור על כל תושבי "אזור העימות" לתבוע פיצויים, בין אם הנזק שנגרם להם קשור לפעולה מלחמתית ספציפית ובין אם לאו.

"הצעת החוק, אם תתקבל, תאסור על פלסטינים הנתונים תחת כיבוש לתבוע פיצויים, אפילו אם נקבע שחייל ישראלי אשם בהריגתו של אזרח ללא כל הצדקה שהיא", אומרת שרה לי וויטסון, מנהלת אגף המזרח התיכון בארגון Human Rights Watch. "הצעת החוק שולחת את המסר שישראל לא תספק סעד משפטי כלשהו לקורבנות מסוימים, ולא משנה עד כמה בלתי-צודקת או בלתי-חוקית התנהגותם של חייליה".

על פי החוק הבינלאומי לזכויות האדם, חייבת כל מדינה לספק סעדים משפטיים אפקטיביים לקורבנות של הפרות זכויות אדם. דרישה זו כוללת את החובה לשלם לקורבנות ולבני משפחתם פיצויים הוגנים והולמים. בנוסף על כך, חלה על ישראל חובה לחקור, להעמיד לדין ולהעניש את האחראים להפרות.

על אף שישראל טוענת שמחויבויותיה הבינלאומיות לזכויות האדם אינן חלות בשטחים הכבושים, השקפה זו נדחתה באופן מוחלט על ידי הגופים הבינלאומיים האחראים לעקוב אחר מידת הציות של המדינות לאמנות אלה. ישראל תתומוה על חמש אמנות בינלאומיות בעניין זכויות אדם, המחייבות את המדינה להבטיח סעד משפטי לאנשים שזכויות האדם שלהם הופרו. (ראה http://www.hrw.org/reports/2005/iopt0605/4.htm#_Toc106249172).

"על הכנסת לכבד את המחויבות המשפטית הבינלאומית של ישראל לשלם פיצויים לקורבנות של הפרות זכויות אדם", אומרת וויטסון.

ממשלת ישראל טוענת שעל פי המשפט הבינלאומי, לא חלה עליה חובה כלשהי לשלם פיצויים לאזרחים בתקופה של עימות מזוין. הממשלה טוענת עוד שבשטחים הכבושים מתקיים מצב תמידי

של עימות מזוין. עם זאת, לדברי ארגון Human Rights Watch, בתור הכוח הכובש, חלק ניכר מהזמן ישראל עוסקת במקום זאת בפעולות שיטור ואכיפת החוק.

מאז ספטמבר 2000 נהרגו יותר מ-1,600 אזרחים בשטחים, באירועים שאינם בגדר עימות מזוין. אולם אם תיושם הצעת החוק, כפי שהציעה הממשלה, היא תשלול פיצויים לכל הקורבנות של התנהגות בלתי-חוקית, גם אם אירעו שלא במסגרת עימות מזוין.

"אפילו מצב של עימות מזוין בפועל אינו מבטל את כל המחויבויות בנושא זכויות האדם", אומרת וויטסון. "על ישראל חלה עדיין החובה להבטיח סעדים משפטיים בגין הפרות משמעותיות".

בנוסף, ממשלת ישראל טענה שתביעות פיצויים שיוגשו על יד פלסטינים יטילו משא כבד מידי על המדינה ועל חיילי מילואים שייקראו למסור עדות. הממשלה טענה גם שבמסגרת תביעות משפטיות כאלה, המדינה תחויב לגלות מידע מודיעיני צבאי מסווג בכל הקשור להתנהלותם של מבצעים צבאיים. עם זאת, אומר ארגון Human Rights Watch, חוסר הנוחיות שייגרם לגופים הממשלתיים ולפועלים מטעמם אינו יכול להוות צידוק לשלול מקורבנות מסוימים את הזכויות המגיעות להם על פי הדין הבינלאומי.

יתרה מזו, תביעות פיצויים אינן כרוכות בצורך גדול יותר לגלות מידע רגיש מכפי שקיים כבר בעת שבתי משפט דנים בהתנהגות שאינה הולמת מצד כוחות הצבא הישראלי. בתי המשפט בישראל יכולים לקבוע, בכל מקרה לגופו, האם ובאיזו מידה נדרש גילוי של מידע רגיש, ולעשות זאת באופן שאינו מסכן את הביטחון הלאומי.

מספר משפטינים מהאקדמיה הישראלית כבר הביעו את דעתם שהצעת החוק עומדת בסתירה לא רק לדין הבינלאומי, אלא גם לחוק הישראלי. על פי עדותו בוועדה של מרדכי קרמניצר, פרופסור למשפט חוקתי ופלילי באוניברסיטה העברית, הצעת החוק "עומדת בסתירה לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וכן... לא תעמוד בביקורת שיפוטית... הצעת החוק תורמת לתהליך של דמוניזציה של הפלסטינים ובו בזמן משקפת אותו". קרמניצר הוסיף שהתיקון לחוק יאפשר לתובעים לזכות בתביעות פיצויים שיוגשו לבתי משפט במדינות זרות, בהתבסס על היעדר סעד משפטי בבתי המשפט בישראל.

גם ארנה כהן, עורכת דין הנמנית על צוות המשפטינים של ארגון זכויות האדם המקומי "עדאלה", העידה בוועדה נגד הצעת החוק. לדבריה, "אישור הצעת החוק לא רק שישלול מהפלסטינים את הזכות לסעד בסיסי צודק – הווה אומר, פיצויים בגין הנזקים שנגרמו להם; הוא גם יוסיף ויתרום למצב של היעדר נשיאה באחריות מצד הצבא, בכך שיבטל סנקציה חשובה בגין הפרות של זכויות אדם שנעשו תחת פיקודו".

ביום רביעי פרסם ארגון Human Rights Watch דו"ח שכותרתו "קידום פטור מעונש: הימנעות הצבא הישראלי מחקירת עבירות", המתעד כיצד נמנעה ממשלת ישראל מלקיים את חובתה על פי חוק לחקור האם חיילים הרגו או פצעו אזרחים פלשתינים שלא כדין, או נמנעו להגן עליהם מפני פגיעה.

על פי ממצאי הדו"ח, בפחות מ-5% אחוזים מסך כל מקרי המוות הורו שלטונות ישראל על ניהול חקירה במטרה לקבוע אם חיילים היו אחראים לשימוש בכוח שלא כדין. במקרים שבהם נערכו חקירות, לעתים קרובות הן לא עמדו בסטנדרטים הבינלאומיים לניהול חקירה בלתי תלויה ונטולת פניות. ארגון Human Rights Watch הפנה קריאה לישראל להקים מועצה אזרחית בלתי תלויה שתהיה מוסמכת לקבל לידיה ולחקור תלונות על הפרות של זכויות האדם שבוצעו על ידי כוחות הצבא הישראלי.

בדו"ח שכותרתו קידום אקלים של פטור מעונש: כשלון הצבא הישראלי בחקירת עבירות ניתן לעיין בכתובת: <http://hrw.org/reports/2005/iopt0605/>